

ענת טהון אשכנזי

הסדרה משפטית של הפסקת היריון בישראל

האם יובילו התקנות החדשות לשינוי?

"טוב שהמוסדות המחוקקים שלנו יתנו את דעתם על הסעיפים הדנים בהפלות מלאכותיות ואם לא רצוי להתאימם למציאות ולתנאי הזמן"

ת"פ 702/52 היועץ המשפטי לממשלת ישראל נגד ד"ר הורביץ, 1952

ביוני 2022 אושר בישראל תיקון תקנות העונשין המסדירות את הליכי הפסקת ההיריון.¹ ימים אחדים קודם לכן, בפסק הדין בעניין *Dobbs v. Jackson*,² ביטל בית המשפט העליון האמריקאי את הפסיקה המכוננת בעניין *Roe v. Wade*,³ אשר הכירה בזכות האישה להפיל כזכות המוגנת על-ידי החוקה.⁴ שני אירועים משמעותיים אלה מביאים לקדמת הבמה את שאלת יחסו העכשווי של הדין בישראל לסוגיית ההפלות, וכן את השאלה עד כמה יהיו שינויים אלה נקודת מפנה בהסדרת סוגיה זו במשפט הישראלי.

1 תקנות העונשין (הפסקת היריון) (תיקון), התשפ"ב-2022.

2 *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, No. 19-1392, 597 U.S. (2022)

3 *Roe v. Wade*, 410 U.S. 113 (1973)

4 תקנות העונשין (הפסקת היריון) (תיקון), התשפ"ב-2022.

הסדרתה של הפסקת היריון מעסיקה את החברה הישראלית כבר למעלה ממאה שנים. בעבר הוקמו ועדות ציבוריות רבות,⁵ החל בוועדה לבעיות הילודה אשר הוקמה על-ידי הוועד הלאומי בשנות ה-40, בתקופת המנדט הבריטי, שעסקה בניסיונותיה של הנהגת היישוב להיאבק בתופעת הפסקות ההיריון בקרב נשים יהודיות ולעודד ילודה מטעמים לאומיים,⁶ המשך בוועדות ציבוריות דוגמת הוועדה שהקים שר הבריאות בשנת 1972, ועדה שעיצבה את החקיקה הקיימת עד היום,⁷ ועד פעילותם של ארגוני נשים בישראל.⁸ בחלוף השנים חלו שינויים מהותיים בתפיסת השוויון בין המינים ובזכותן של נשים על גופן. אף הדין הישראלי שינה את פניו בנושאים רבים הכרוכים בסוגיית השוויון. אולם למרות עבודתן של הוועדות הציבוריות וחרף התיקונים שנעשו בהנחיות ובחקיקה המסדירה את נושא ההפלות בישראל, נותרו פערים מהותיים בין הדין עליו ספר לבין המציאות הנוהגת, וכן בין שיח הזכויות שהתרחב בציבוריות הישראלית, לבין התפיסה המיושנת העומדת בבסיס הדין הישראלי ביחס להפלות.

הטענה במאמר היא כי התיקונים האחרונים בתקנות להפסקת היריון, שיוצגו להלן, אינם משנים מהותית את המציאות המשפטית ואינם מגשרים על הפער בין הדין לבין המציאות. יחד עם זאת, במשך השנים לא היה שיח הזכויות המקור להצדקות לשינוי החוק, ואילו השינוי האחרון בתקנות מביא רוח אחרת, שמשמעותה הכרה בזכות האישה על גופה כבסיס לעיצוב הדין. אבקש לבסס טענה זו על סמך תיאור תמציתי של ההיסטוריה החקיקתית, וכן באמצעות הדגמה של הליך אישורן של התקנות בכנסת. עוד אטען כי אף אם שינוי התקנות חשוב ליצירת מגמה של שינוי, יש לעגן בחקיקה ברורה ומפורשת את זכותה של האישה להפיל בשלבים הראשונים של ההיריון. בהיעדר חקיקה כזו עלולה להתרחש מגמה הפוכה, ברוח פסק דין Dobbs ומגמות שמרניות דומות נוספות באירופה, המבקשות לצמצם – עד כדי ביטול מוחלט – את זכות האישה להפסיק את הריונה בפרט, ולהצר את תפיסת זכויות האדם הליברלית בכלל.⁹

5 הוועדה לבעיות הילודה של הוועד הלאומי, אשר פעלה בין השנים 1943–1945; הוועדה לבעיות הילודה בראשות פרופ' רוברטו בקי, אשר הוקמה על-ידי דוד בן גוריון בשנת 1962; הוועדה לבחינת הבעייתיות של ילדים ובני נוער במצוקה, שהוקמה על-ידי גולדה מאיר והגישה דו"ח בשנת 1972; ועדה ציבורית בראשותו של מאיר גבאי, אשר מונתה בשנת 1972.

6 רזנברג-פרידמן, 2018.

7 משרד הבריאות, 1974, עמ' 427, 475.

8 עצומה אשר נשאה את הכותרת "הגוף שלי, החוקים שלהם. הגיע הזמן לדבר על ביטול הוועדות להפסקת היריון", פורסמה בשנת 2022 זכתה לתמיכת 18 ארגוני נשים וזכויות אדם: <https://my.zazim.org.il/petitions/zkvtv-lbkhvr>.

9 שטומפטר, 2022.

הדין להסדרת ביצוע ההפלות בישראל

נושא ההפלות נגע תמיד בסוגיות עומק המגדירות את מהות הישראליות, לרבות אופיו של המוסד המשפחתי, הגדרת האימהות, תפיסות בדבר האוטונומיה של נשים וזכותן על גופן, שאלות דמוגרפיות והמתח הלאומי, וכן ביטויים למתחים האתניים הקיימים בחברה בישראל.¹⁰ הסוציולוג אלן האנט הכיר בחוקי ההפלות כמשקפים את העקרונות המארגנים את הסדר החברתי־מגדרי, ובה בעת מהווים חלק ממנו.¹¹

בבחינת הטיפולוגיה של החקיקה המסדירה את אופן הפסקת ההיריון נהוג לערוך חלוקה בין "חוקים אוסרים", שתפקיד המדינה לפקח עליהם ולהסדירם, לבין "חוקים מאפשרים", שהמדינה אינה מעורבת בהליך קבלת ההחלטה בעניינם, אלא מוגדרת כגורם האחראי להפיכת ההליך אפשרי ובר־מימוש. לרוב יחוקקו חוקים מאפשרים במדינות שבהן המדינה מכירה באוטונומיה של אישה על גופה, ובתוך כך גם בסמכותה להחליט על הפסקת ההיריון. קיימת אף קטגוריה שלישית – "חוקים מוגבלי איסור" – והיא נהוגה במקומות שבהם ההחלטה על הפסקת ההיריון בסמכות המדינה, אך לצד זאת יש הכרה בנסיבות ובתנאים מסוימים שבהם ניתן לבצע הפלה.¹²

עד לשנת 1977 הוסדרה הפסקת היריון בישראל בסעיף מנדטורי אשר הטיל איסור פלילי מוחלט על ביצוען של הפלות מלאכותיות.¹³ על אף שהדין היה בגדר "חוק אוסר" במשך כל השנים מאז חקיקתו, בפועל בוצעו הפסקות היריון כמעט באין מפריע, כאשר בבתי החולים הוקמו ללא סמכות ועדות להפסקת היריון. העמדה לדין בגין הפרת סעיף זה נעשתה פעמים בודדות ורק כנגד הצוות הרפואי, במקרים שבהם גרם הליך הפסקת ההיריון שבוצע למות האישה. ביתר המקרים לא הועמד איש לדין, מנימוק של "חוסר עניין לציבור".¹⁴ את המחיר שילמו הנשים, אשר נאלצו לפנות לוועדות בלתי־מוסדרות, חסרות סמכות פורמלית, וללא הסדרה וביקורת. מחיר נלווה היה גם לכרסום בשלטון

10 יפת, 2019.

11 Hunt, 1976.

12 אמיר ושושי, 2007, עמ' 782.

13 סעיף 175 בפקודת החוק הפלילי, 1936. חוק זה הוא בהשראת החוק הבריטי שנחקק בשנת 1861, Offences against the Person act, 1861, אשר אסר באופן גורף ביצוע הפסקות היריון.

14 הגדרה משפטית זו אינה מבטאת את העניין הרב שהיה בציבור בנושא זה. כך למשל, הוועדה לבעיות הילודה של הוועד הלאומי ערכה משפטי דמה בשנים 1943–1944 בנושא מיעוט הילודה וההפלות, ובמרכז הדין היה כתב אישום נגד המוסדות שאינם מעודדים ילודה. בתוך רוזנברג־פרידמן, 2018.

החוק, כאשר המשפט עלי ספר נותר כאות מתה. במהלך השנים נעשו ניסיונות להסדיר את המצב המשפטי כך שיצמצם את הפער בין הדין לבין המציאות. למשל, כשנה לאחר קריאתו של בית המשפט למחוקק להסדיר את הנושא, במסגרת דיון באישומו של רופא ברצח בגין מות אישה שסייע לה בהפסקת הריונה בהתאם לבקשתה – פרסם היועץ המשפטי לממשלה דאז, חיים כהן, הנחיות חדשות לגבי נוהלי אכיפה של חוק ההפלות. בהנחיותיו קבע כי "אין לפתוח בהליכים נגד אדם בגין ביצוע הפלה, אלא אם נגרם בעקבות כך מוות, או שהאישה לא הסכימה להפלה, או שזו בוצעה ע"י אדם שלא היה רופא מוסמך או כאשר זו בוצעה בצורה רשלנית".¹⁵ אולם הנחיות אלו בוטלו לאחר שלוש שנים, והמצב העמום נותר בעינו.

בשנת 1977 תוקן חוק העונשין והוספו לחוק סעיפים 313–321, המסדירים נושא זה.¹⁶ אומנם תיקון החוק אימץ את הכלל שאסר על ביצוע הפסקות הריון,¹⁷ אך עם זאת, כסייגים לאיסור העקרוני, נקבעו בחוק נסיבות שבהן יכולות היו ועדות להפסקות הריון לאשר הפלה. תחילה כלל תיקון החוק חמישה סייגים המקנים לוועדות להפסקת הריון סמכות לאשר הפלה. סייגים אלו שיקפו במידה רבה את המציאות ששררה בוועדות שהתנהלו ממילא באותם ימים, לרבות האפשרות לאשר הפלה בשל נסיבות כלכליות או חברתיות.¹⁸ אולם בשל התנגדות עזה, בעיקר מצד חברי הכנסת החרדים, התבטל סייג זה, ונותרו סייגים המאפשרים לבצע הפלה רק במקרים של סכנה רפואית לאם או לעובר; הריון מחוץ לנישואים; גיל האישה (מתחת גיל 18 או מעל גיל 40); והריון כתוצאה מאונס או מגילוי עריות. בכך הפכה ההסדרה בישראל מ"חקיקה אוסרת" ל"חקיקה מוגבלת איסור". גם לאחר צמצום אפשרו הסייגים לנשים לבצע הפסקות הריון כדין, אם עמדו בקריטריונים הללו. אלא שהסדרה זו הותירה נשים המבקשות להפסיק את הריונן בשל נסיבות כלכליות או חברתיות, או נשים נשואות אשר אינן מעוניינות בהריון מסיבות

15 הנחיות היועץ המשפטי לממשלה 21.155 (התשל"ב).

16 חוק לתיקון דיני העונשין (הפסקת הריון), תשל"ז-1977.

17 סעיף 312 לחוק העונשין, תשל"ז-1977.

18 סעיף 5(א) (5) תיקון חוק העונשין אשר הכיר בתנאים חברתיים או כלכליים קשים כנסיבה המאפשרת הפסקת הריון – "המשך ההריון עלול לגרום נזק חמור לאשה או לילדיה, מחמת תנאיה המשפחתיים או החברתיים הקשים של האשה ושל סביבתה" – נמחק לאחר שנתיים.

שוונות, ללא פתרון ראוי. במצב זה נאלצו אותן נשים להשתמש באמתלה אחרת כדי לקבל את אישור הוועדה, או לבצע הפסקת הריון באופן פרטי ללא אישור כדן.¹⁹

תיקון חוק העונשין נעשה על רקע פסיקת בית המשפט העליון האמריקאי בעניין Roe, אשר הציב לראשונה את שיח הזכויות כשיקול מרכזי להכרה בזכות החוקתית של האישה לבצע הפלה, וכן לאחר תיקון החוק בגרמניה, שבו הוכרה זכותו לחיים של העוֹבֵר, תוך הכרה בעילות המקנות לאישה אפשרות להפסיק את הריונה.²⁰

גם אם השינויים בארצות הברית ובגרמניה היו אחד הגורמים שהשפיעו על שינוי החוק בישראל, הנימוקים וההצדקות לתיקון החוק הישראלי לא ביטאו שינוי תפיסתי אצל המחוקק, אף שבהליך החקיקה בכנסת נשמעו קולות אחדים אשר ניסו להציב את זכות האישה במרכז השיח, וחיברו בין האוטונומיה של האישה על גופה לבין מעמדן של נשים בחברה.²¹ אולם העילות המרכזיות בבסיס הצעות החוק היו הצורך בתכנון משפחה והרצון להוביל לרוב דמוגרפי יהודי, ולא אחת הועלה זיכרון השואה כחלק מהן.²²

בשנת 1992 נחקק חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, אשר הציב את הזכות לחיים ואת הזכות על הגוף כזכויות חוקתיות ראשונות במעלה. לכאורה ניתן היה לטעון כי עיגון זכויות אלו בחוקי יסוד סותר את החוק האוסר על ההפלות, שכן זכותו של האדם לאוטונומיה משמעותה האפשרות לחצוב לעצמו, לפי תפיסתו ורצונו, את דרכו בחיים, לכתוב בעצמו, במו ידיו, את סיפור חייו.²³ מכאן שקיימת סתירה בין האיסור הגורף של החוק הפלילי לביצוע הפלה לבין הזכות על הגוף, המעוגנת בחוק יסוד. מנגד, ניתן היה לטעון כי האפשרות לבצע הפלה בכל שלבי ההיריון (בכפוף לאישור הוועדה) מנוגדת לזכותו של העוֹבֵר לחיים, ומכאן שדווקא האפשרות לבצע הפלות היא המנוגדת לחוק היסוד. בפועל לא שינתה חקיקת חוק היסוד את החוק, למעט שינוי ברוח חוק היסוד אשר

19 לצד ההשראה מן השינויים המשפטיים היו שיקולים נוספים: מספרן הרב של הפלות לא־חוקיות, וכן הרצון להגביל ילודה במשפחות ברוכות ילדים בקרב קבוצות ייחודיות באוכלוסייה (כפי שמתארים פרוטוקולים של הצעות החקיקה).

20 רימלט, 2016, 415–479, עמ' 431, ה"ש 44: "ב-18 ביוני 1974 עבר בפרלמנט הגרמני חוק לתיקון חוק ההפלות הגרמני. חוק זה ביטל את ההסדר הישן, שהטיל איסור פלילי כמעט גורף על הפלות, וקבע במקומו כי ב-12 השבועות הראשונים של ההיריון תוכל אישה להפסיק את הריונה לפי רצונה".

21 שם, עמ' 440.

22 שם, עמ' 439–441.

23 בלאנדר, הבר וקרמניצר, 2020, עמ' 11.

חוקק בשנת 2000 במסגרת חוק שיווי זכויות האישה, שכלל את זכותה המלאה של האישה על גופה.²⁴ אך הלכה למעשה, שינוי החקיקה, לרבות חקיקת חוק היסוד, לא היווה נקודת ציון בהסדרת הנושא, והמשיך לבטא פער גדול בין הדין לבין המציאות.

ההיסטוריה פוגשת את ההווה

בחדש יוני 2022, סמוך לפרסום פסיקת בית המשפט העליון האמריקאי בעניין Dobbs, הובא לאישור ועדת העבודה והבריאות בכנסת תיקון תקנות העונשין (הפסקת הריון) המסדירות את הליכי הפסקת הריון בישראל. עבודת המטה לתיקון התקנות החלה עוד לפני פרסום פסק הדין, אולם הדאגה מהשפעת הפסיקה על ישראל האיצה את הבאתו של התיקון לאישור הוועדה. הצורך בתיקון נבע ממספר בעיות שעלו מן המצב המשפטי, כפי שהצביעו על כך, בין היתר, קואליציית ארגוני נשים בדצמבר 2021,²⁵ וכן מבקר המדינה בדוח בנושא, שהגיש בשנת 2016:²⁶ (1) בחינה של המשפט המשווה הביין-לאומי העלתה כי מאז חקיקת החוק הישראלי בשנת 1977, רוב כמעט מוחלט של מדינות אירופה ומדינות נוספות ברחבי העולם הכיר בזכות האוטונומיה של נשים על גופן, לפחות בשלבי הראשונים של ההריון.²⁷ (2) המתח בדין הישראלי: נוסף למתח המוזכר לעיל, בין חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו לבין חוק שיווי זכויות האישה, מתעורר מתח הנובע מחוק זכויות החולה, המטיל חובה על הגורם הרפואי המטפל – רופא או רופאה – להעניק למטופלת הסבר רפואי מלא וברור על הטיפול שניתן לה, על מנת לקבל את הסכמתה מדעת להליך, ללא הגבלה ביחס לקריטריונים העלולים להגביל את יכולתם של הגורם המטפל ושל המטופלת לבחור בטיפול רפואי נאות; בשונה מכך, כאשר המטופלת ניצבת בפני הוועדה, אין לה אפשרות בחירה אמיתית ברוח חוק זכויות החולה. (2) בהיעדר נגישות לוועדה זוהתה פגיעה חמורה, במיוחד בנשים מקבוצות מוחלשות, אשר ידן אינה משגת טיפול פרטי, המאפשר לקיים הליך בניגוד לחוק.²⁸ (3) אף אם הרציונל של הוועדה היה לוודא כי נשים מבצעות הפלות באופן מושכל, במשך השנים נאספו עדויות רבות לכך

24 חוק שיווי זכויות האישה (תיקון מס' 2), התש"ס-2000.

25 <https://ladaat5.wixsite.com/my-site-3>

26 מבקר המדינה, 2016.

27 באתר זה ניתן לראות את תמונת המצב העולמית של הפלות ברחבי העולם:

<https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/>

28 ועדת האתיקה של רופאים לזכויות אדם, 2021.

שהליכי הוועדה גורמים לפגיעה מהותית בפרטיות הנשים, הן בשאלות שאינן הכרחיות, הן בדחיקתן בכורח לא לומר את האמת במקרים שבהם המציאות אינה מתאימה לקריטריונים שבחוק.²⁹ מעבר לקושי עבור הנשים, הפגיעה בשלטון החוק ממשיכה להתקיים, כאשר המצב שבו נשים נאלצות לפנות למרפאות פרטיות או לשקר – ידוע ומוכר לכול.

ליקויים אלה חייבו את שינוי החוק, אולם על רקע הנסיבות הפוליטיות נאלצו שר הבריאות וועדת העבודה והרווחה בכנסת להתמודד עם חלק מן הבעיות על-ידי תיקון התקנות, כפי שאושרו ביוני 2022. התקנות החדשות עוסקות בעיקר בהליכי הבקשה להפסקת היריון במסגרת הוועדות, ומשכך, הן אינן משנות מהותית את המצב המשפטי בישראל.³⁰ בכל זאת הן טומנות בחובן שלושה שינויים עיקריים כבדי משקל: 1. הגברת הנגישות של נשים לזועדות,³¹ על-ידי ביטול החובה של האישה להופיע פיזית בפני הוועדה והרחבת מספרן של המרפאות הקהילתיות שניתן לקיים בהן הפסקת היריון באמצעים תרופתיים, בשלביו הראשונים של ההיריון; 2. צמצום הפגיעה בפרטיותן של נשים בשאלון הבקשה לבצע הפלה, על-ידי הסרת שאלות הנוגעות לשימוש באמצעי מניעה והסברים על אודות אופי השימוש.³² הסרת שאלות אלו מצמצמת את הפגיעה בפרטיותן וכן את אופיו המוסרני של טופס הבקשה; 3. השינוי הדרמטי ביותר מבחינת השפעותיו האפשריות לעתיד טמון בהצדקות לתקנות, כפי שפורטו בדיון שנערך בוועדת הכנסת לאישור התקנות. בפתח הישיבה הציב שר הבריאות את זכותה של האישה על גופה כעילה לתיקון התקנות. כך כלשונו: "העניין הזה אמור להיות בבחינת המובן מאליו, שהזכות על גופה של אישה היא של האישה, וכל החלטה או הליך רפואי, כמו הבחירה אם להפסיק היריון, חייבים קודם כל לכבד את העיקרון הבסיסי הזה. המהלך של בית המשפט העליון בארצות הברית לשלול את הזכות מאישה על גופה הוא מהלך חשוך, זה דיכוי האישה והחזרת המצב 100 שנים אחורה... כשקוראים את הנהלים המיושנים האלה, ברור שנכתבו על סמך תפיסה

29 לורי, 2006; טבת דיין, 2021; פעיל, 2022.

30 יושבת ראש ועדת העבודה והרווחה, חברת הכנסת אפרת רייטן, אישרה כי אין מדובר על שינוי המצב המשפטי, אולם התייחסה לשינויים המהותיים בארצות הברית כאחת המוטיבציות לשינוי סדר זה: "כרגע אנחנו לא משנים סדרי עולם ולא משנים מצב קיים... אני ברמה האישית לא יכולה לנתק גם את התהליך שראינו עכשיו בארצות הברית. אני כאישה בחרדה, אני בחרדה אמיתית. אני חושבת שדווקא כן משנים עכשיו סדרי עולם בעולם, ואני בחרדה שהדבר הזה יגיע לכאן, שייקחו ממני את הזכות הבסיסית שלי". פרוטוקול ישיבה מס' 151 של ועדת העבודה והרווחה, הכנסת ה-24 (27.6.2022), עמ' 4.

31 ראו ה"ש 20, עמ' 418.

32 נוסח השאלה שהוסרה: "האם השתמשת בעבר באמצעים למניעת הריון? ... אם לא, מה הסיבה?"

שוביניסטית מיושנת, לפיה האישה אינה בוגרת מספיק ואי אפשר לסמוך על שיקול דעתה"³³.

במהלך הישיבה הביעו חברות כנסת נוספות תמיכה בעמדה זו, ורק חברי כנסת מעטים התנגדו לכך.³⁴ רטוריקה זו כבסיס לשינוי התקנות, הנשענת על הכרה בזכויות נשים ומבקשת להסיר עמדות מוסרניות או דמוגרפיות כשיקולים בנושא, יכולה להוות פתח לחקיקה עתידית המשנה את האיסור הקיים על ביצוע הפסקת היריון ללא אישור בשלבים מוקדמים של ההיריון. ראוי לציין כי גישה זו אף יכולה להוות מחסום לאימוץ הרטוריקה העומדת בבסיס פסק דין Dobbs, אשר מבטלת את זכותן של נשים לספר את סיפוריהן, את נסיבות חייהן ואת הכאב הרב הכרוך בנשיאת היריון לא-רצוי.³⁵ לאור זאת, הנחת שיח הזכויות של נשים כעילה לשינוי התקנות חשובה במיוחד.

על כן, חרף העובדה כי עניינן של התקנות בהסדרת ההליך בלבד, ולכאורה הן אינן משנות את מהות הזכות, הרי שיש בכוח שינויים אלו להעצים את המשקל של זכותן של נשים על גופן כתרגום של ערך כבוד האדם, אף אם מדובר "רק" בהליך.³⁶ גם אם החוק עדיין אינו מקנה לאישה את מלוא הזכויות, ההליך המכבד, המחזק את יכולתה של האישה לשלוט במידע ובהחלטות כיצד לעשות בו שימוש, מקרב את מימוש הערך של זכותה של האישה על גופה, ומכאן גם את מימושו של ערך כבוד האדם הטמון בו.

אולם גם אם התקנות מבטאות שינוי מסוים בתשתית הערכית העומדת בבסיס הסדרת הפסקות היריון, ביטוי מלא לתפיסה זו צריך היה להשתקף ב"חוק מאפשר", המתיר בידי הנשים את האפשרות, עד שלב מסוים בהיריון, להחליט בעצמן על הפסקת היריון, בלא החובה לקבל את אישור הוועדה. ההתפתחות ביחס לשינוי המצב המשפטי כעת אינה בהכרח מלמדת על מגמת שינוי. ייתכן שכפי שבשנות ה-70 הושפע המצב המשפטי בישראל ממגמות עולמיות והוביל את ישראל לשינוי החוק לטובת חיזוק האוטונומיה של נשים, כך גם עתה אנו נתונים להשפעות חיצוניות, דוגמת השינוי בארצות הברית ובמדינות

33 ראו ה"ש 30.

34 בעת אישור התקנות עלתה התנגדות מצידם של חברי הכנסת משה גפני וינון אזולאי, אשר הביעו חשש כי התקנות עתידות לחולל שינוי בחוק. אם כי חבר הכנסת אזולאי ציין כי כל עוד אין שינוי בחוק, ייתכן שהתקנות משפרות את ההליך הקיים.

35 תירוש, 2022.

36 בלאנדר, הבר וקרמניצר, 2020, עמ' 98.

שוונות כגון פולין ואיטליה, הפועלות לצמצום הנגישות לביצוע הפלות ואף לביטול הזכות להפסקת היריון למעט במקרים מצילי חיים. כיוון שבישראל החקיקה ממילא אוסרת על הפסקת היריון, שינוי של תקנות באופן המנוגד למגמה המתירה שהוצגה לעיל יכול להתרחש בקלות. על כן, יש להמשיך ולפעול לביסוס זכותן של נשים על גופן, ולתקן את החוק כך שיבטיח איזון בין זכותה של האישה להכריע בשאלת המשך ההיריון בשלבי הראשונים לבין הצורך בהגנה על חיי העובר בשלבי ההיריון המתקדמים.

סיכום

ראוי לשוב ולחזור לפסק הדין משנת 1952 בעניינו של הורביץ, שבו קרא בית המשפט המחוזי למחוקק להתאים את החוק הישראלי למציאות ולתנאי הזמן. אף שהתקנות החדשות להפסקת היריון מבקשות לעשות כן, הקריאה למחוקק להסדיר את החוק הישראלי באופן ההולם את הזמן ואת שיח הזכויות נותרה רלוונטית והכרחית מתמיד. לצד חקיקה פרטנית זו, ועל רקע החשש כי הפסיקה בעניין Dobbs תוביל גם בישראל לחיזוק התפיסה כי בית המשפט העליון אינו צריך להתערב, אלא להותיר למחוקק סוגיות הנוגעות לזכויות יסוד של נשים – גם במישור זה יש לבלום הצעות שונות, אשר באמצעות חקיקת פסקת התגברות על זכויות יסוד, מבקשות לכרסם בסמכותו של בית המשפט העליון לביקורת חוקתית. להצעות אלו תהיה השפעה שלילית נרחבת על נשים, זאת, במקרה שבו לא יפעל המחוקק להגן על זכותן של נשים על גופן, ואף יפעל לצמצום זכויות נשים ויפגע באופן נרחב יותר באוטונומיה של נשים על גופן. על כן, הסדרת זכויותיהן של הנשים בראי הזמן, כפי שהמליץ בית המשפט בשנת 1952, חיונית ואף הכרחית כדי להגן על גופן של נשים ועל האוטונומיה שלהן, וכדי לבצר משפטית את זכויותיהן.

מקורות

אמיר, דלילה, וניבה שושי (2007). חוק ההפלות הישראלי, היבט מגדרי ופמיניסטי. בתוך דפנה ברק ארז (עורכת), **עיונים במשפט מגדר ופמיניזם**. תל-אביב, הוצאת נבו.

בלאנדר, דנה, כרמית הבר, ומרדכי קרמניצר (2020). **כבוד האדם: זכות חיה בטיפול הרפואי**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

ועדת האתיקה של רופאים לזכויות אדם (2021). **נגישות נשים להפסקת היריון - אי הפלה ושוויון | נייר עמדה.**

טבת דיין, מיה (2021). "הייתי נואשת לחותמת שתחזיר את הבעלות על הרחם שלי". **הארץ**, 2 בדצמבר <https://www.haaretz.co.il/opinions/2021-12-02/ty-article-opinion/0000017f-f842-misc/2006-08-10/ty-article/0000017f-e71d-da9b-a1ff-ef7f4ee00000.d887-a7ff-f8e62dab0000>

לורי, אביבה (2006). שקרים שסיפרתי לוועדה. **הארץ**, 10 באוגוסט <https://www.haaretz.co.il/misc/2006-08-10/ty-article/0000017f-e71d-da9b-a1ff-ef7f4ee00000>

יפת, קארין כרמית (2019). מזרחיות, מגדר ומשפט: על אזרחות אימהית ואימהות מזרחית בדיני ההפלה(י). ה. **עיוני משפט** מא, 689–772.

מבקר המדינה (2016). **דוח שנתי 66 הפסקות היריון יזומות - משרד הבריאות** // 679. משרד הבריאות (1974). דין וחשבון של הוועדה לבדיקת האיסורים החלים על הפלות מלאכותיות. **בריאות הציבור** 17.

פעילן, מיכל (2022). נאלצות לשקר במצח נחושה בוועדת ההפלה: "אמרתי שזה היריון מחוץ לנישואים". **מאקו**, 30 ביוני https://www.mako.co.il/news-n12_magazine/2022_q2/Article-c65779c77a3b181027.htm

רוזנברג-פרידמן, לילך (2018). אופיו הלאומי של היישוב ומגבלותיו: הוועדה לבעיות הילודה של הוועד הלאומי כמקרה בוחן. **קתדרה** 167.

רימלט, נויה (2016). מנגישות חלקית, שאין בה צדק, לחקיקה צודקת: לקראת פרדיגמה חדשה של הפסקות היריון בישראל. **עיוני משפט** לט.

שטומפּלר, גילה (2022). המהפכה השמרנית? בעקבות פסיקת בית המשפט העליון. **הבלוג של הסניף הישראלי של ICON-S**.

תירוש, יופי (2021, 23 באוקטובר). האלימות האפיסטמית של פסק הדין בעניין **Icon-S-IL Dobbs**. **Blo Blog**, 23 באוקטובר.

Hunt, Alan (1976). Perspectives in the Sociology of Law. *The Sociology Review* 23(1).

עו"ד **ענת טהון אשכנזי**, מנהלת המרכז לערכים ולמוסדות דמוקרטיים במכון הישראלי לדמוקרטיה. כיהנה בעבר כמנכ"לית עמותת איתן מَعْنَى (מעני) - משפטניות למען צדק חברתי.

דוא"ל: AnatT@idi.org.il